

10 Stages. Human Rights: From History to Action

Scenariusze zajęć

10 STAGES
BREAK THE VICIOUS CIRCLE!
ACCEPT THE CHALLENGE

HUMANITY IN
ACTION
Polska

Google

SPIS TREŚCI

Wstęp	2
SCENARIUSZ ZAJĘĆ: Historie migracji i uchodźstwa w interaktywnej aplikacji <i>10 Kroków</i> — jak uczyć o historii, by współcześnie wzmacniać odporność społeczną	3
SCENARIUSZ ZAJĘĆ: Bojowniczkki, organizatorki, opiekunki, świadkinie. Kobiety w czasie Holokaustu	5
SCENARIUSZ ZAJĘĆ: Osoby z niepełnosprawnościami w interaktywnej aplikacji <i>10 Kroków</i> — jak współcześnie wzmacniać prawa osób z niepełnosprawnościami na bazie historii	9

Scenariusze zajęć opracowane w ramach projektu *10 Kroków. Prawa człowieka: Od historii do działania* zaprezentowane w niniejszej publikacji zakładają wykorzystanie aplikacji mobilnej / webowej *10 Kroków*.

Edukacyjno-aktywistyczna aplikacja *10 Kroków* powstała w ramach projektu *Przejdź do historii! Przyjmij wyzwanie*, realizowanego przez Humanity in Action Polska. Projekt ma na celu pogłębienie wiedzy uczniów szkół ponadpodstawowych na temat narodowego socjalizmu, II wojny światowej i Holokaustu. Struktura aplikacji opiera się na teorii 10 kroków prowadzących ludobójstwa autorstwa dr Gregory'ego Stantona. W aplikacji przedstawiamy każdy z dziesięciu kroków poprzez biografie osób, których życie ukształtowała II wojna światowa. W ten sposób pokazujemy, że na każdym z dziesięciu etapów można wziąć odpowiedzialność i działać, by przeciwstawić się łamaniu praw człowieka.

Aplikacja webowa jest dostępna pod adresem 10krokow.org.

Wersję mobilną można pobrać z [Apple Store](#) lub [Google Play](#).

WSTĘP

Jak rozmawiać z młodymi ludźmi o prawach człowieka w świecie pełnym uproszczeń, polaryzacji i nadmiaru informacji? Jak połączyć historię z tym, co dzieje się tu i teraz – i zrobić to w sposób, który naprawdę angażuje i skłania do refleksji nad odpowiedzialnością za demokrację, społeczeństwo obywatelskie i przestrzeganie praw człowieka?

Ta publikacja powstała właśnie z tych pytań. Zawiera trzy scenariusze zajęć, zaprojektowane wokół interaktywnej aplikacji *10 Kroków (10 Stages)*, które można elastycznie wykorzystać w szkołach, na uczelniach, w edukacji pozaformalnej oraz w działaniach realizowanych przez organizacje społeczne. Ich celem jest nie tylko przekazywanie wiedzy, ale zaproszenie do rozmowy, wspólnego myślenia i krytycznej refleksji.

Scenariusze są częścią szerszego pakietu edukacyjnego, który łączy różne formy pracy i uczenia się: aplikację mobilną *10 Kroków*, stronę internetową www.10krokow.org oraz serię webinarów poświęconych każdemu z dziesięciu kroków prowadzących do łamania praw człowieka i ludobójstwa. Razem tworzą one spójną całość, która pomaga zobaczyć, jak mechanizmy znane z historii powracają dziś w nowych formach — oraz gdzie i kiedy możliwa jest reakcja, sprzeciw i działanie.

W Fundacji Humanity in Action Polska wierzymy, że edukacja o prawach człowieka nie polega na gotowych odpowiedziach, lecz na tworzeniu przestrzeni do zadawania trudnych pytań i uczenia się odpowiedzialności za innych. Od lat współpracujemy z aktywistkami i aktywistami, nauczycielkami i nauczycielami oraz edukatorkami i edukatorami, wspierając ich w działaniach na rzecz demokracji i społeczeństwa obywatelskiego.

Mamy nadzieję, że proponowane scenariusze staną się dla Was inspiracją do sięgnięcia po aplikację, do dalszego korzystania z całego pakietu edukacyjnego — i do odważnych rozmów, które nie zawsze są łatwe, ale które naprawdę mają znaczenie.

SCENARIUSZ ZAJĘĆ

Historie migracji i uchodźstwa w interaktywnej aplikacji *10 Kroków* — jak uczyć o historii, by współcześnie wzmocnić odporność społeczną

Czas trwania zajęć: 60 min

CELE WARSZTATÓW

- Pokazać, jak korzystać z biografii z 10Kroków.org, by rozmawiać z młodzieżą o migracji, uprzedzeniach i prawach człowieka.
- Pomóc uczestnikom/uczestniczkom zrozumieć, że doświadczenia migracji i uchodźstwa były ważnym elementem życia wielu bohaterów aplikacji i wpływały na ich wybory oraz sposób patrzenia na świat.
- Udostępnić nauczycielom i nauczycielkom proste, praktyczne narzędzia do prowadzenia empatycznych i opartych na faktach rozmów o migracji.
- Wzmocnić umiejętność rozpoznawania polaryzacji i dehumanizacji — i reagowania na nie w pracy z młodzieżą.

PRZEBIEG ZAJĘĆ

I. ROZGRZEWKĄ (5 min)

Powitanie i wprowadzenie

- Osoba prowadząca krótko przedstawia cele zajęć, którymi są:
- Pokazanie jak łączyć edukację historyczną z edukacją na rzecz praw człowieka na przykładzie tematyki migracji, która również obecnie jest przedmiotem kontrowersji.
- Pokazanie, jak historie migracji wybranych osób pomagają uczyć o współczesności, wzmocniając umiejętności rozpoznawania i przeciwdziałania polaryzacji oraz dehumanizacji.

Pytanie otwierające do uczestników/uczestniczek zajęć:

„Z czym kojarzy Ci się dziś słowo migracja lub uchodźstwo?” (1–2 słowa na osobę)

Cel: uruchomić emocje, zobaczyć różnorodność skojarzeń, rozpocząć od tego, co już jest w grupie.

II. Aplikacja 10 kroków i migracja – praca na biografiach (20 min + 15 min prezentacji)

Osoba prowadząca dzieli uczestników/uczestniczki na grupy 3-4 osobowe.

Każda grupa otrzymuje trzy biografie osób z aplikacji *10 Kroków*, które doświadczyły migracji, przymusowego przesiedlenia lub uchodźstwa:

- Ernst Putzki, Szmul Zygielbojm, Krystyna Modrzewska
- Bent Melchior, Stefania Wilczyńska, Alfreda Markowska
- Peter Hein, Donata i Eberhard Helmrich, Henryk Sławik

Zadanie grup:

Uczestnicy/uczestniczki analizują biografie i poszukują odpowiedzi na następujące pytania:

- W jakich okolicznościach dana osoba zmieniła kraj pobytu?
- Jak doświadczenie migracji wpłynęło na jej życie, tożsamość, wybory?
- Jakie prawa tej osoby zostały naruszone?
- Co ta historia pozwala lepiej zrozumieć o współczesnych migracjach?

Następnie grupy prezentują wyniki swojej pracy (max 3-5 min / grupa), co ma im pomóc zauważyć powtarzające się wzorce i różne perspektywy.

III. ŁĄCZENIE HISTORII ZE WSPÓŁCZESNOŚCIĄ (10 min)

III.1. Powrót do rozgrzewki

Osoba prowadząca wraca do skojarzeń i emocji z początku zajęć, a następnie przywołuje typowe mity i obawy, z którymi spotykają się nauczyciele/ki w pracy z uczniami, np.:

- „Uchodźcy nas zaleją”,
- „Migranci nie chcą się integrować”,
- „To dla nas zagrożenie”.

III.2. Pytanie do grupy

„Jakie mechanizmy z teorii 10 kroków widzimy dziś w rozmowach o migracji?”

Uczestnicy i uczestniczki dopisują 2–3 hasła na flipcharcie lub tablicy, np.:

- stereotypy
- generalizacja
- etykietowanie
- język odbierający godność
- fake newsy
- strach
- polaryzacja
- upolitycznienie tematu

III.3. Praktyka reagowania — runda na zamknięcie zajęć

Na podstawie tych zajęć odpowiedz co powiedziałbyś/powiedziałabyś osobie, która powtarza stereotypy lub fake newsy — tak, by jej nie zawstydzić, a jednocześnie dać jej do myślenia?

To ćwiczenie można też przeprowadzić w parach jako scenki, jeśli wystarczy czasu.

IV. ZAMKNIĘCIE (1 min)

Osoba prowadząca podsumowuje krótko ostatnią rundę zwracając uwagę na szczególnie cenne wnioski i dziękuje za udział w spotkaniu.

SCENARIUSZ ZAJĘĆ

Bojowniczki, organizatorki, opiekunki, świadkinie. Kobiety w czasie Holokaustu

Czas trwania zajęć: 90 min

CELE WARSZTATÓW

- Pokazanie różnorodnych ról kobiet w czasie Holokaustu.
- Włączenie perspektywy żydowskiej i romskiej.
- Refleksja nad mechanizmami wykluczenia.
- Ćwiczenie empatii.

PRZEBIEG ZAJĘĆ

I. Wstęp (10min)

- Burza mózgów - odpowiedź na pytanie: „Jakie role pełniły kobiety w czasie wojny?” Skojarzenia spisujemy na flipcharcie, w pliku, na whiteboardzie, czy używając aplikacji np. Mentimeter
- Po krótkim ćwiczeniu dyskusja na podstawie zapisanych odpowiedzi. Osoba prowadząca wyjaśnia, że warsztaty prezentują cztery rodzaje bohaterek: bojowniczki, organizatorki, opiekunki i świadkinie, ale nie jest to zamknięty katalog postaw i historii.

II. Ćwiczenie z aplikacją „10 kroków” (20 min)

- Uczestnicy korzystają z aplikacji/strony 10krokow.org.
- Zadanie: Zastanów się, w których krokach przedstawionych w aplikacji wykluczenie szczególnie dotyczyło kobiet? Jakie specyficzne działania były podejmowane wobec kobiet, jakie szczególne restrykcje ich dotyczyły? Czy dostrzegasz różnice między represjami wobec kobiet i mężczyzn? Jakie specyficzne trudności i wyzwania musiały pokonywać kobiety w czasie Holokaustu?
- Każda osoba samodzielnie zapisuje odpowiedzi, później rozmawiamy o nich na forum.
- Dyskusja: Jakie mechanizmy, na które zwróciliście uwagę mogą powtarzać się także dziś? Czy dostrzegacie je w swoim otoczeniu?

III. Karty biograficzne – cztery role (40 min)

Dzielimy uczestników/czki na 4 grupy (lub 8 grup - w zależności od liczby osób uczestniczących). Każda grupa próbuje stworzyć definicję swojej kategorii i opracowuje kartę biograficzną swojej bohaterki

- **Bojowniczki:** Chajka Klinger (Polska) – członkini Hashomer Hacair, bojowniczka ŻOB, uczestniczka powstania w getcie w Będzinie.
- **Organizatorki:** Cywia Lubetkin (Polska) – członkini dowództwa ŻOB, uczestniczka powstania w getcie warszawskim.
- **Opiekunki:** Alfreda Markowska (Polska) – ratowała żydowskie i romskie dzieci, zdobywając dla nich fałszywe dokumenty i schronienie.
- **Świadkinie:** Rutka Laskier (Polska) – nastolatka z Będzina, autorka pamiętnika pisanego w getcie.

KARTA BIOGRAFICZNA

- Nagłówek: Imię i nazwisko, daty życia
- Rola/kategoria
- Zdjęcie
- Krótka notka biograficzna
- Informacje o podejmowanych działaniach, ale też doświadczanych trudnościach, przeszkodach
- Cytat dotyczący bohaterki

Pytania do refleksji dla grupy:

- Jaką odwagą wykazała się ta osoba?
- Jakie decyzje musiała podjąć?
- Czego dziś możemy się od niej nauczyć?

Zadanie dodatkowe

Wyobraź sobie, że możesz porozmawiać z tą bohaterką. O co byś ją zapytał/a? Co chciałbyś/chciałabyś jej powiedzieć?

IV. Galeria postaci (15 min)

Każda grupa prezentuje swoją bohaterkę i kartę biograficzną, którą stworzyła. Wspólnie szukamy odpowiedzi na pytanie o wybory i motywacje tych kobiet.

V. Podsumowanie (5 min)

Każda osoba zapisuje na postacie / mówi w czasie rudny podsumowującej. "Po tych warsztatach zapamiętam..."

DODATKOWA WSKAZÓWKA

W razie większej liczby uczestników/czek warsztatów, można wykorzystać biografie:

Bojowniczkini

- Hannah Szenes (Węgry) – poetka, spadochroniarka w misji ratowania Żydów.

Organizatorkini

- Rachela Auerbach (Polska) – członkini Oneg Szabat, po wojnie walczyła o zachowanie pamięci, świadkini w procesie Eichmanna.

Opiekunkini

- Stefa Wilczyńska (Polska) – współpracowniczkini Janusza Korczaka, kierowała Domem Sierot, zginęła razem z dziećmi w Treblince.

Świadkinie

- Elisabeth Guttenberger (Niemcy, Romka) – ocalała z obozów, po wojnie walczyła o uznanie prześladowań Romów.
- Marie Jalowicz (Niemcy) – Żydówkini, przeżyła w ukryciu w Berlinie, po latach spisała swoje wspomnienia

Chajka Klinger ur. 25 września 1917 roku w Będzinie, w ubogiej chasydzkiej rodzinie. Uczyła się w dwujęzycznym gimnazjum i biegle posługiwała się językiem polskim, hebrajskim oraz niemieckim. W latach 30. wstąpiła do organizacji Ha-Szomer Ha-Cair, w której szybko zaczęła obejmować stanowiska kierownicze. W 1938 roku uczestniczyła w szkoleniach w Kaliszu, przygotowujących do życia emigracyjnego. Po nieudanej próbie ucieczki z Polski po wybuchu II wojny światowej Klinger powróciła do Będzina, gdzie na początku 1940 roku zaangażowała się w reaktywację ruchu młodzieżowego. Współprowadziła lokalny oddział Ha-Szomer Ha-Cair oraz działała na szczeblu rejonu Zagłębia. Dwa lata później współzakładała będziński oddział Żydowskiej Organizacji Bojowej, konsekwentnie forsując ideę samoobrony. Do podjęcia działań konspiracyjnych przyczyniła się m.in. wcześniejsza wizyta Mordechaja Anielewicza, którego Klinger gościła, oraz jej osobiste kontakty z innymi ważnymi postaciami warszawskich struktur Ha-Szomer Ha-Cair. Należała do przywódców lokalnej samoobrony i została wybrana przez towarzyszy, by za wszelką cenę przeżyć i po wojnie dać świadectwo losom mieszkańców getta. Schwytana 1 sierpnia 1943 roku, była poddana brutalnym torturom przez Gestapo, których ślady nosiła do końca życia. Aby uniknąć deportacji do Auschwitz, zbiegła z obozu przejściowego i ukrywała się u Piotra i Karoliny Kobylców oraz rodziny Banasików. W tym czasie spisywała swoje przeżycia w dzienniku. Po czterech miesiącach ukrywania się przedostała się przez granicę słowacką, a następnie podczas zebrania słowackich struktur Ha-Szomer Ha-Cair złożyła świadectwo Zagłady oraz opowiedziała o powstaniu w getcie warszawskim. To samo świadectwo przekazywała później w kręgach konspiracyjnych na Węgrzech, zachęcając do zbrojnego oporu. W marcu 1944 roku Klinger dotarła do Palestyny. Jej przerzut wymagał zaangażowania wielu konspiracyjnych środków, była bowiem pierwszą osobą z polskiego kierownictwa Ha-Szomer Ha-Cair, która ocalała, a dodatkowo posiadała dzienniki zawierające szczegółowe informacje o sytuacji podziemia w okupowanej Polsce. Na miejscu złożyła obszerny relacje dotyczące żydowskiej samoobrony i deportacji, które wstrząsnęły opinią publiczną. Osiedlała w kibucu Ha-Ogen, gdzie podejmowała się różnych prac. Początkowo pracowała także nad redakcją swoich dzienników, z czasem jednak porzuciła to zajęcie. Wersja dzienników opracowywana przez nią w 1944 roku zawierała chronologiczną historię Ha-Szomer Ha-Cair i Żydowskiej Organizacji Bojowej oraz znacznie szerszy kontekst wydarzeń niż pierwszy, spisany w pośpiechu dziennik. Szczególnie jej opis działalności ŻOB wyróżniał się na tle innych wojennych świadectw. Fragmenty jej tekstów ukazywały się w licznych czasopismach i zbiorach, choć Klinger nie akceptowała daleko idących ingerencji redakcyjnych. 18 kwietnia 1958 roku Chajka Klinger popełniła samobójstwo. Po raz pierwszy całe jej dzienniki opublikowano w Izraelu rok po śmierci autorki, jednak w znacznie ocenzurowanej formie. W 2011 roku ukazało się w języku hebrajskim opracowanie wykorzystujące całość jej notatek. Polskie tłumaczenie opublikowano pod tytułem *Skazana na życie. Dzienniki i życie Chajki Klinger*.

Alfreda Markowska (Nońcia), ur. 10.05.1926 r. w taborze romskim w okolicach Stanisławowa. Alfreda Markowska pochodziła z grupy Polska Roma, społeczności dość zamkniętej i przywiązanej do tradycji. W 1939 r. tabor Nońci uciekł ze Lwowa na zachód i zatrzymał się w okolicy Białej Podlaskiej. Tam w 1941 r. naziści zamordowali jej rodziców, rodzeństwo oraz innych członków jej rodziny. Nońcia cudem ocalała i rozpoczęła poszukiwania Romów, którym udało się przeżyć. Wśród ocalałych był także jej mąż, którego odnalazła w Rozwadowie, gdzie później oboje pracowali przymusowo na kolei. Fałszywe dokumenty i praca dla Niemców skutecznie odsuwały od nich wyrok śmierci, wydany na Romów przez nazistów. Nońcia wykorzystywała swoją pracę i posiadane dokumenty, aby ratować romskie i żydowskie dzieci ocalałe z masakr i cudem wyciągane z transportów jadących do obozów. Organizowała dla nich kryjówki i fałszywe dokumenty, poszukiwała ich dalszych krewnych, oddawała pod opiekę dobrym ludziom lub sama zajmowała się gromadką romskich i żydowskich sierot. Nońcia doznała skrajnego prześladowania jako dziecko i od tej pory robiła co w jej mocy, aby żadne dziecko, które stanęło na jej drodze nie było już nigdy prześladowane. Alfreda Markowska uratowała około pięćdziesięcioro dzieci romskich, żydowskich i niemieckich. Mimo wielu doświadczeń i prześladowań, udało jej się stworzyć dużą rodzinę, o której marzyła. Za "bohaterstwo i niezwykłą odwagę, za szczególne zasługi w ratowaniu życia ludzkiego", została odznaczona Krzyżem Komandorskim z Gwiazdą Orderu Odrodzenia Polski. Zmarła 30 stycznia 2021 r.

Cywia Lubetkin, ps. „Celina” ur. 27.10 lub 9.11.1914 roku w Bytniu, była żydowską działaczką podziemia w getcie warszawskim, członkinią dowództwa Żydowskiej Organizacji Bojowej oraz uczestniczką powstania w getcie warszawskim. Wychowała się w miasteczku Byeń w pobliżu Stonimia (obecnie Białoruś), w bardzo religijnej rodzinie. Od 1930 roku brała udział w działalności syjonistycznej i ruchu kibucowym, działając m.in. w organizacjach Dror i He-Chaluc. W 1938 roku przeniosła się do Warszawy, a rok później była delegatką na 21. Światowy Kongres Syjonistyczny w Genewie. Początkowy okres II wojny światowej spędziła w Kowlu i Lwowie, by w styczniu 1940 roku powrócić do Warszawy. Po zamknięciu w getcie warszawskim wraz z mężem, Icchakiem Cukiermanem, aktywnie włączyła się w organizowanie struktur oporu, inicjując powstanie Bloku Antyfaszystowskiego. Była jedną z kluczowych postaci żydowskiego podziemia i członkinią dowództwa Żydowskiej Organizacji Bojowej. Brała udział w powstaniu w getcie warszawskim, a 10 maja 1943 roku wraz z grupą żydowskich bojowców przedostała się kanałami na ulicę Prosta. Następnie uczestniczyła w powstaniu warszawskim, walcząc w szeregach Armii Ludowej. Po kapitulacji powstania wraz z grupą żydowskich powstańców, m.in. z Icchakiem Cukiermanem, Teodozją Goliborską, Zygmuntem Warmanem, Salemem Fiszgrundem i Markiem Edelmanem, ukrywała się w bunkrze przy ul. Promyka 43 na Żoliborzu. 15 listopada 1944 roku grupa została ewakuowana przez ekipę zorganizowaną przez personel szpitala Polskiego Czerwonego Krzyża z Boernerowa. Lubetkin była posiadaczką paszportu paragwajskiego wystawionego przez Grupę Ładosia. Po zakończeniu wojny, w maju 1946 roku, wraz z mężem wyjechała do Izraela. 19 kwietnia 1949 roku wspólnie założyli kibuc Lochame ha-Geta'ot (Bojowników Getta), który stał się jednym z najważniejszych ośrodków pamięci o Zagładzie i oporze żydowskim. Cywia Lubetkin była jedną z inicjatorek Muzeum Bojowników Getta. Swoje wojenne doświadczenia opisała w esejach publikowanych w żydowskiej prasie w Izraelu, które w 1979 roku zostały zebrane w książce Zagłada i powstanie (Bime kil'ayon u-mered). Publikacja składa się z trzech części: poświęconej okresowi przed powstaniem w getcie, walkom z Niemcami oraz powojennym losom autorki. W 1961 roku zeznawała jako świadek w procesie Adolfa Eichmanna. Zmarła 11 lipca 1978 roku w kibucu Lochame ha-Geta'ot. Miała dwoje dzieci: Shimona (ur. 1947) i Yael (ur. 1949). Jej wnuczka, Roni Zuckerman, została w 2001 roku pierwszą kobietą-pilotem samolotu bojowego F-16 w izraelskich siłach powietrznych.

Rutka Laskier (właśc. Rut Laskier) ur. 12 czerwca 1929 roku w Krakowie, była polską Żydówką z Będzina, autorką pamiętnika prowadzonego w ostatnim roku życia podczas II wojny światowej. Jej zapiski, opublikowane po raz pierwszy w 2006 roku, są jednym z najważniejszych osobistych świadectw Zagłady Żydów w Zagłębiu Dąbrowskim. Rutka bywa określana jako „polska Anna Frank”. Urodziła się w Krakowie w prywatnej klinice przy ul. Garncarskiej, tego samego dnia co Anne Frank. Pochodziła z rodziny żydowskiej od pokoleń związanej z Będzinem, o wysokiej pozycji społecznej i zapleczu przemysłowym. Jej ojciec, Jakub Laskier, był synem współwłaściciela młyna i w młodości przebywał w Palestynie, skąd po chorobie wrócił do Polski. Matka, Dwojra (Dorka) Hampel, pochodziła z zamożnej rodziny kupieckiej. Po ślubie rodzice Rutki mieszkali w Gdańsku, a na początku lat 30. XX wieku przenieśli się do Będzina. W 1937 roku urodził się młodszy brat Rutki, Joachim (Henio). Rodzina mieszkała przy ul. św. Jana 4. Rutka początkowo pobierała naukę prywatnie, następnie uczęszczała do Żydowskiego Gimnazjum im. Fürstenberga w Będzinie, gdzie uczyła się m.in. języka hebrajskiego, niemieckiego i łaciny. Po wybuchu wojny szkoła została zamknięta, a Rutka kontynuowała naukę na tajnych kompletach. Po utworzeniu getta w Będzinie w maju 1942 roku rodzina Laskierów została przesiedlona do dzielnicy Warpie. W sierpniu 1942 roku Rutka wraz z rodziną przeszła przez selekcję ludności; została skierowana do grupy przeznaczonej do obozu pracy, z której zdołała uciec. W 1943 roku, mając 14 lat, zaczęła prowadzić pamiętnik w zwykłym zeszycie szkolnym. Z zapisków wynika, że od marca 1943 roku przez krótki czas pracowała w zakładzie krawieckim na terenie Będzina. 5 sierpnia 1943 roku Rutka Laskier została deportowana wraz z rodziną z getta w Będzinie do obozu zagłady KL Auschwitz-Birkenau. Została oddzielona od ojca podczas selekcji na rampie i zginęła w obozie. Według jednej wersji została zamordowana w komórce gazowej w dniu przyjazdu razem z matką i młodszym bratem; według innej relacji zmarła w obozie w grudniu 1943 roku w wyniku choroby. Ojciec Rutki przeżył wojnę. Został przeniesiony z KL Auschwitz-Birkenau do KL Sachsenhausen, następnie do KL Mauthausen-Gusen i obozu Ebensee, skąd został wyzwolony w kwietniu 1945 roku. Po wojnie wyemigrował do Izraela, gdzie założył nową rodzinę. Pamiętnik Rutki Laskier, odnaleziony po latach i opublikowany sześćdziesiąt lat po zakończeniu wojny, stanowi jedno z najważniejszych świadectw losu żydowskich dzieci i młodzieży w czasie Zagłady w Zagłębiu Dąbrowskim.

SCENARIUSZ ZAJĘĆ

Osoby z niepełnosprawnościami w interaktywnej aplikacji *10 Kroków* — jak współcześnie wzmocnić prawa osób z niepełnosprawnościami na bazie historii

Czas trwania zajęć: 60 minut

CELE WARSZTATÓW

- Pokazać, czym była akcja T4 i jakie ma znaczenie w historii nazistowskiego ludobójstwa.
- Uwzględnić perspektywę osób z niepełnosprawnościami w edukacji o II wojnie światowej i Zagładzie.
- Wzmocnić umiejętność rozpoznawania naruszeń praw człowieka w obszarze praw osób z niepełnosprawnościami – w przeszłości i współcześnie.
- Pokazać, w jaki sposób aplikacja *10 Kroków* może wspierać podnoszenie świadomości młodzieży na temat wykluczenia z powodu niepełnosprawności oraz pomaga wyciągać wnioski potrzebne do przeciwdziałania dyskryminacji.
- Zastanowić się, jak – znając fakty o T4 i historycznym wykluczeniu osób z niepełnosprawnościami – być dziś sojusznikiem/sojuszniczką osób z niepełnosprawnościami.

PRZEBIEG ZAJĘĆ

I. Powitanie i wprowadzenie (5 min)

Osoba prowadząca krótko przedstawia cele zajęć, którymi są:

- przyjrzenie się historii akcji T4 i doświadczeniu osób z niepełnosprawnościami w czasie II wojny światowej,
- refleksja nad tym, jak ta historia wiąże się z Powszechną Deklaracją Praw Człowieka,
- zastanowienie się, jak wzmocnić prawa osób z niepełnosprawnościami dzisiaj, korzystając z aplikacji *10 Kroków*

Osoba prowadząca informuje, że w czasie zajęć uczestnicy i uczestniczki będą pracować z fragmentem Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka oraz z biografią Ernsta Putzkiego i materiałami o akcji T4 z aplikacji *10 Kroków*

II. Powszechna Deklaracja Praw Człowieka – czego w niej brakuje? (15 min)

II.1. Praca z artykułem 2 PDPC (7 min)

Osoba prowadząca rozdaje uczestnikom/uczestniczkom wydrukowany Artykuł 2 Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka ONZ.

Instrukcja dla grupy:

- Uczestnicy/uczestniczki indywidualnie podkreślają w tekście wszystkie wymienione w artykule podstawy zakazu dyskryminacji (np. rasę, płeć, religię itd.).
- Uczestnicy/uczestniczki zakreślają w kółko fragment typu „jakakolwiek inna sytuacja”/„other status”.

Następnie osoba prowadząca zadaje pytanie do całej grupy:

„Skoro jednym z celów Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka było zapewnienie ochrony grupom, które stały się ofiarami eksterminacji podczas II wojny światowej, to dlaczego osoby z niepełnosprawnościami nie zostały wymienione w tej deklaracji z nazwy? O czym to może świadczyć?”

Osoba prowadząca zapisuje odpowiedzi uczestników/uczestniczek na flipcharcie (hasłami).

Cel: zauważyć, że osoby z niepełnosprawnościami mogą być formalnie „wliczone” w kategorię „inna sytuacja”, ale jednocześnie pozostać niewidoczne jako konkretna grupa, której prawa są systemowo naruszane.

II.2. Ćwiczenie „Co byśmy dopisali?” (8 min)

Osoba prowadząca dzieli uczestników/uczestniczki na małe grupy 3–4 osobowe.

Zadanie grup:

Każda grupa przygotowuje jedno krótkie zdanie, które mogłoby zostać dopisane do Deklaracji (np. jako rozwinięcie artykułu 2), tak aby wyraźnie uwzględnić osoby z niepełnosprawnościami jako grupę chronioną.

Po upływie czasu każda grupa odczytuje na forum swoje jedno zdanie.

Osoba prowadząca zapisuje propozycje na flipcharcie pod hasłem: „Czego brakuje w Deklaracji?”.

III. Aplikacja 10 kroków i akcja T4 – praca z biografią Ernsta Putzkiego (20 min)

III.1. Wprowadzenie do pracy z aplikacją (5 min)

Osoba prowadząca prezentuje na rzutniku/ekranie aplikację 10Kroków.org.

Następnie otwiera:

- zakładkę z Etapem 1 – Klasyfikacja,
- biografię Ernsta Putzkiego

Osoba prowadząca krótko omawia:

- kim był Ernst Putzki,
- w jaki sposób został sklasyfikowany i opisany przez władze nazistowskie,
- Hadamar jako jeden z ośrodków, w których w ramach akcji T4 mordowano osoby z niepełnosprawnościami i osobami uznanymi za „nieprzydatne”.

Cel: pokazanie uczestnikom/uczestniczkom, gdzie w aplikacji szukać materiałów do pracy z młodzieżą o osobach z niepełnosprawnościami i akcji T4.

III.2. Praca w parach z biografią (10 min)

Osoba prowadząca prosi uczestników/uczestniczki o pracę w parach (na własnych urządzeniach lub na wydrukowanych fragmentach biografii).

Zadanie dla par: na podstawie biografii Ernsta Putzkiego i fragmentu o akcji T4 uczestnicy/uczestniczki szukają odpowiedzi na pytania:

1. Jak opisywano Ernsta Putzkiego i osoby z niepełnosprawnościami? Jakie słowa, etykiety, określenia się pojawiają? Co mówią one o sposobie patrzenia na tę grupę?
2. Jakie prawa człowieka zostały w tej historii naruszone (np. prawo do życia, prawo do równego traktowania, prawo do godności, prawo do ochrony przed okrutnym i niehumanitarnym traktowaniem)?
3. Jak ta historia łączy się z wcześniejszą refleksją o Deklaracji? Co mówi o skutkach tego, że doświadczenie osób z niepełnosprawnościami było i jest mniej widoczne?

Osoba prowadząca monitoruje pracę, pomaga odnaleźć odpowiednie fragmenty w aplikacji.

III.3. Podsumowanie pracy w parach (5 min)

Osoba prowadząca zadaje pytania do całej grupy:

- Jakie słowa/etykiety szczególnie zwróciły Waszą uwagę? (krótkie wypowiedzi, hasła na tablicy).
- Jakie 1–2 prawa człowieka zostały w tej historii najwyraźniej złamane?
- Jak ta jedna biografia pomaga lepiej zrozumieć, dlaczego brak wyraźnego uwzględnienia osób z niepełnosprawnościami w Deklaracji może być problemem?

Cel: połączenie historii Putzkiego i akcji T4 z wcześniejszym ćwiczeniem na Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka.

IV. Łączenie historii ze współczesnością – jak być sojusznikiem/sojuszniczką osób z niepełnosprawnościami? (15 min)

IV.1. Burza mózgów – przeszłość a teraźniejszość (5–7 min)

Osoba prowadząca nawiązuje do tego, że dziś istnieją m.in. Konwencja o prawach osób z niepełnosprawnościami i różne regulacje chroniące tę grupę, ale w praktyce nadal dochodzi do naruszeń.

Pytania do grupy:

- Co – w porównaniu z czasami II wojny światowej – zmieniło się na lepsze w obszarze praw osób z niepełnosprawnościami?
- Jakie formy wykluczenia osób z niepełnosprawnościami widzimy nadal dzisiaj (np. w szkole, miejscu pracy, przestrzeni publicznej)?

Osoba prowadząca zapisuje odpowiedzi hasłowo na flipcharcie, w dwóch kolumnach: „Zmiany na plus” / „Co wciąż jest problemem”.

IV.2. Ćwiczenie w parach „Znam fakty – reaguję jak sojusznik/sojuszniczka” (8–10 min)

Osoba prowadząca prosi uczestników/uczestniczki o pracę w parach.

Instrukcja dla par:

1. Każda para zapisuje jedno zdanie lub sytuację, które można usłyszeć dziś na temat osób z niepełnosprawnościami (np. „Oni i tak tylko biorą świadczenia.”, „Takie dzieci obniżają poziom klasy.”, „Nie ma sensu ich angażować, bo i tak sobie nie poradzą.”).
2. Uczestnicy/uczestniczki odgrywają krótką scenkę:
 - Osoba A** – wypowiada zdanie/stereotyp (rola osoby powtarzającej uprzedzenie).
 - Osoba B** – reaguje jako sojusznik/sojuszniczka, starając się:
 - o nie zawstydząć rozmówcy/rozmówczynie,
 - o odwołać się do faktów (np. znajomości historii T4, wiedzy o prawach człowieka, świadomości barier systemowych),
 - o podkreślić podmiotowość i godność osób z niepełnosprawnościami.

Po krótkiej scenie pary zamieniają się rolami (B wypowiada zdanie, A reaguje).

Po zakończeniu ćwiczenia osoba prowadząca zadaje pytania na forum:

- Co pomagało reagować spokojnie, a jednocześnie stanowczo?
- Jakie sformułowania lub strategie reakcji uczestnicy/uczestniczki chcieliby zapamiętać na przyszłość?

Osoba prowadząca może wypisać na flipcharcie 3–5 zdań/strategii pod hasłem: „*Jak być sojusznikiem/sojuszniczką osób z niepełnosprawnościami?*”.

V. Zamknięcie (5 min)

Na zakończenie osoba prowadząca zaprasza uczestników/uczestniczki do podzielenia się jedną refleksją (1 zdanie na osobę lub na chętnych):

„*Jedna myśl, zdanie lub obraz, który zabierasz z tego spotkania do swojej pracy z młodzieżą.*”

Osoba prowadząca dziękuje za udział w zajęciach i zachęca do dalszego korzystania z aplikacji *10 Kroków* w pracy edukacyjnej.

10 STAGES
BREAK THE VICIOUS CIRCLE!
ACCEPT THE CHALLENGE

10 Stages. Human Rights: From History to Action

**HUMANITY IN
ACTION**

Polska

www.uprzedzuprzedzenia.org

facebook.com/HIAPolska

instagram.com/humanityinaction.pl

poland@humanityinaction.org

(+48) 22 635 01 50

Zrealizowano dzięki wsparciu Google Polska.

Google